

Mr. drs. C. Homan

Grenzen aan de groei steeds dichterbij

Het rapport 'Grenzen aan de groei' van de Club van Rome had in 1972 een grote impact. De vele rapporten over deze materie die tegenwoordig verschijnen, lijken echter voor kennisgeving te worden aangenomen. Toch komt het probleem steeds dichterbij.

Met ingang van 1 januari jl. is de AOW-leeftijd in ons land met een maand verhoogd. En daar blijft het niet bij. De verhoging ging met de nodige emoties gepaard, maar is het onvermijdelijke gevolg van de stijgende levensverwachting in ons land en de hiermee samenhangende vergrijzing. Zo was in 1980 slechts 11% van de bevolking ouder dan 65 jaar, een percentage dat in 2040 gestegen zal zijn tot 26. Iemand die dit jaar in ons land wordt geboren, leeft gemiddeld zeker tot 2092.

Meer mensen

Vergrijzing, een aspect van de groeiende wereldbevolking, prijkt steeds meer op vele internationale agenda's. Joris Voorhoeve beschouwt overbevolking in zijn boek *Negen plagen tegelijk - Hoe overleven we de toekomst?* als een van de plagen die de wereld bedreigen. Zo voorspellen studies dat in 2030 er niet minder dan 8,3 miljard mensen op onze planeet

zullen leven en in 2050 waarschijnlijk 9,2 miljard. Vorig jaar bedroeg dit aantal 'slechts' 7,1 miljard. Deze groei gaat – met uitzondering van de landen in Afrika ten zuiden van de Sahara – gepaard met een substantiële vergrijzing. Het recent verschenen rapport *Global Trends 2030: Alternative Worlds*, van de Amerikaanse *National Intelligence Council* onderkent vergrijzing dan ook als de eerste van vier demografische trends in de wereld. Van vergrijzing is al sprake in Europa en Japan en dat zal uiteindelijk ook in China en Latijns-Amerika het geval zijn. Zo was vorig jaar de gemiddelde leeftijd van de bevolking van Japan en Duitsland al meer dan 45 jaar. De gevolgen voor gezondheidszorg en pensioenen laten zich raden. In Europa is bovendien sprake van een afname van de bevolking. De bevolkingsomvang van Rusland zal waarschijnlijk zelfs dalen van de huidige 140 miljoen naar 122 miljoen in 2040. In de tweede plaats constateert het rapport een afname van

Sir John Rex Beddington. Bron: University of Cambridge

het aantal landen waarin de gemiddelde leeftijd minder dan 25 jaar bedraagt, van meer dan 80 landen nu naar hoogstens 50 in 2030. De voornaamste oorzaak hiervan is het dalende geboortecijfer. Voorbeelden van schaarse uitzonderingen zijn de ultraorthodoxe minderheid in Israël, met meer dan zes kinderen per vrouw en de Koerden in het zuidoosten van Turkije met ongeveer vier kinderen per vrouw.

In de derde plaats is sprake van toename in de migratie. Volgens een rapport van de Verenigde Naties kan in 2050 het aantal internationale migranten mondiaal zijn gestegen tot 230 miljoen, terwijl er in 1965 nog slechts sprake was van 75 miljoen. Belangrijke verklaringen hiervoor zijn de globalisering, de ongelijke leeftijdstructuren in rijke en arme landen, inkomensongelijkheden in regio's en landen, en de aanwezigheid van migrantennetwerken die de zendende en ontvangende landen met elkaar verbinden.

Ten slotte constateert het rapport een groeiende verstedelijking in de wereld. Woonde in 1950 nog 30% van de wereldbevolking in steden, dat is nu ongeveer 50% en dat zal in 2030 ongeveer 60% zijn. In 2020 zullen er niet minder dan 20 steden zijn die meer dan 10 miljoen inwoners tellen. Het *Eindrappport Verkenningen* uit 2010 constateert dan ook: "De waarschijnlijkheid dat militair wordt opgetreden in verstedelijkt gebied neemt toe".

Je kunt de dingen pas voorspellen nadat ze gebeurd zijn

Minder hulpbronnen

De groeiende wereldbevolking, de economische ontwikkeling en een groeiende middenklasse, zullen de vraag naar schaarse hulpbronnen als water, voedsel, energie en mineralen doen stijgen. Er is hier sprake van een 'schaarste-nexus'. De schaarste aan deze vier hulpbronnen hangt niet alleen onderling samen, maar ze kunnen elkaar ook versterken. Zo hangt de vraag naar water nauw samen met de groeiende vraag naar voedsel en energie in ontwikkelingslanden. Bovendien oefent klimaatverandering ook nog eens haar invloed uit. De *Strategische Monitor 2012* van het Instituut 'Clingendael' beschouwt klimaatverandering als een vermenigvuldiger (*risk*

Militaire parade in Noord-Korea.

multiplier) van risico's zoals honger en natuurrampen, risico's die kunnen leiden tot migratiestromen en sociale onrust.

Volgens de publicatie *2030: The Perfect Storm Scenario*, van John Beddington, de voornaamste wetenschappelijk adviseur van de Britse regering, bevat de olopemde mondiale schaarste alle elementen voor het scenario van *the perfect storm*.

Beddington voorspelt dat onze planeet rond 2030 50 % meer voedsel en energie moet produceren, 30% meer drinkwater beschikbaar moet hebben, de klimaatverandering moet beperken en zich moet aanpassen aan de gevolgen. Er komt volgens Beddington geen totale ineenstorting, maar het wordt echt zorgwekkend als we deze problemen niet aanpakken. Een belangrijke vraag is in hoeverre de schaarste-nexus tot gewapende conflicten zal leiden. Pessimisten verwachten dat de schaarste landen ertoe zal aanzetten hun toegang tot natuurlijke hulpbronnen te verzekeren door militaire capaciteiten en bondgenootschappen. Optimisten stellen juist dat schaarste technische innovatie stimuleert die kan leiden tot meer efficiënte productie en recycling. Dit kan op zijn beurt resulteren in internationale samenwerking en een stimulans voor de handel.

Consensus

Het bovenstaande is gebaseerd op slechts enkele van de toekomststudies die regelmatig verschijnen. Afhankelijk van vooronderstellingen, verschillen de einduitkomsten soms, maar over de belangrijkste trends bestaat meestal consensus. Wel vermelden toekomststudies tegenwoordig zogenoemde 'strategische schokken'. Dit zijn moeilijk te voorspellen gebeurtenissen of ontwikkelingen met een zeer grote uitwerking. Historische voorbeelden hiervan zijn de val van de Berlijnse Muur en 9/11. Nieuwe, mogelijke strategische schokken die genoemd worden zijn het uiteenvallen van de NAVO en het ineenstorten van het Noord-Koreaanse regime.

Slot

De Roemeense schrijver Eugène Ionesco heeft echter eens gezegd dat je de dingen pas kan voorspellen, nadat ze gebeurd zijn. Misschien moeten we ons dan toch maar neerleggen bij de uitspraak van de Amsterdamse emeritus hoogleraar Johan Goudsblom: "Wij mensen kunnen de toekomst niet kennen, en we zullen dat ook nooit kunnen". <

Verwachte gebieden met waterschaarste in 2025.

